

Sosiaaliturvakomitean 1. kausi ja välimietintö

Pasi Moisio

Tutkimusprofessori, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Sosiaaliturvakomitean puheenjohtaja

@pasi_moisio

Välimietinnön tiedotustilaisuus 31.1.2023

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

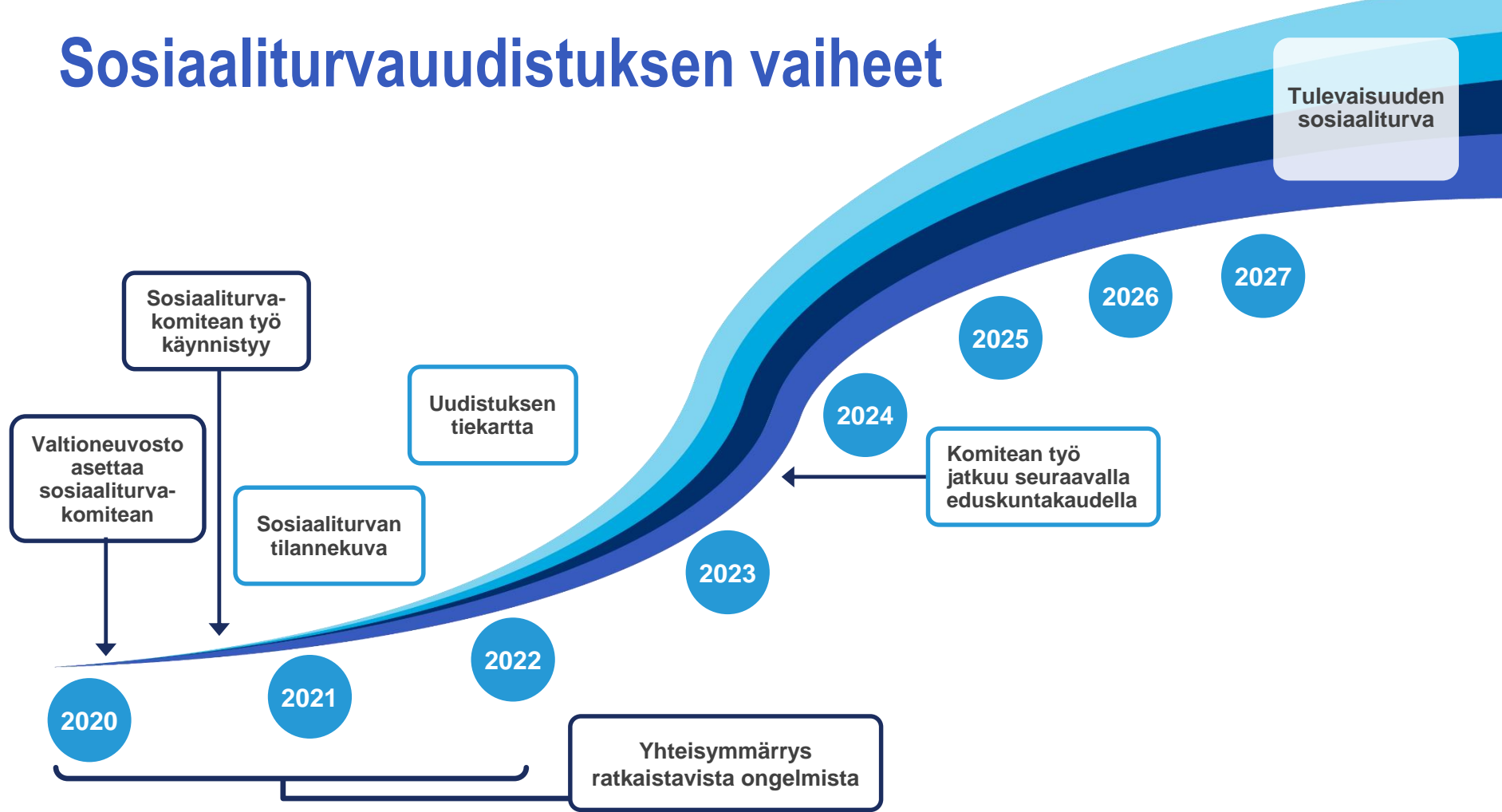
Miksi sosiaaliturvauudistus tarvitaan

- Ikääntyvä väestö, matala talouskasvu vuoden 2008 jälkeen, julkisen talouden kestävyys
- Digitalisaatio, globalisaatio ja työmarkkinoiden muutos
- Arvot, odotukset ja perheet muuttuneet
- Vuosikymmenien lisäily ja paikkailu sosiaaliturvajärjestelmään
- Vaikeus uudistaa hyvinvointivaltiota, vrt. muut Pohjoismaat

Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet

- Ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä
- Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa
- Työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen
- Ennakoitava turva eri elämänvaiheissa ja elämäntilanteiden muutoksissa
- Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainon tukeminen

Sosiaaliturvauudistuksen vaiheet

Sosiaaliturvakomitea

- Toimikausi 2020–2027, välimietintö hyväksyttiin 30.1.2023
- 9 kansanedustajajäsentä eri eduskuntapuolueista, 23 pysyvää asiantuntijaa, puheenjohtajisto ja sihteeristö, 5 jaostoa
- Laaja toimeksianto ja tehtävä työkäisten, nuorten ja lasten sosiaaliturvan rakenteelliseksi ja toiminnalliseksi uudistamiseksi
- Samalla yritys uudistaa sitä, miten uudistetaan

Komitean työn eteneminen

- 2020 Työsuunnitelma ja työtavat, tietopohja ja tilannekuva
- 2020–21 Sosiaaliturvan keskeisten ongelmien määrittely ja konkretisointi
>> ongelmaraportit julkaistiin 1/2022
- 2021–22 Välimietintöön nostettavat ongelmat ja suuntaviivat ehdotusten valmistelulle >> kannanotot julkaistiin 12/2021
- 2022 Sosiaaliturvan vaihtoehtoisten järjestämistapojen selvittäminen
>> selvitys julkaistiin 1/2023
- 2022–23 Välimietinnön valmistelu >> välimietintö julkaistaan 3/2023

Työtavat

Komitean määrittelemät periaatteet työlleen:

- Avoimuus: käsiteltävät aiheet nostetaan julkiseen keskusteluun, uudistus toteutetaan yhteiskunnallisen keskustelun kautta
- Tosiasioihin perustuva rakentava dialogi: riittävä parlamentaarinen yhteisymmärrys, haetaan yhteistä ymmärrystä asioista, vaikka poliittisista arvovalinnoista oltaisiin eri mieltä
- Riippumattomuus, työnjako hallituksen kanssa
- Tutkimusperusteisuus: tietopohjan avoimuus, yhteistyö tutkimusmaailman kanssa, yhteiskehittäminen

Ongelmien määrittely ja selvitystyö

- Komitea määritteli sosiaaliturvan neljä keskeistä ongelmakokonaisuutta, joista tuotettiin raportit:
 - Sosiaaliturvan monimutkaisuus
 - Ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen
 - Viimesijainen turva, perusturva ja asuminen
 - Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen
- Lisäksi kolme VN TEAS -hanketta sekä STN-ohjelmien tuottamat tietokoosteet tukemassa uudistuksen valmistelua

Selvitystyössä tunnistettuja ongelmia

Ei enää uuden rakentamista, vaan olemassa olevien rakenteiden ja toiminnan uudistamista ja kehittämistä:

- Sosiaaliturvan monimutkaisuus ja toimeenpanoon liittyvät ongelmat
- Näkemuserot ”hyvinvointivaltion rajoista” ja sosiaaliturvan tarkoituksesta
- Näkemuserot siitä, kuinka paljon yksilöä voidaan velvoittaa osallistumaan (palveluihin) oman työllistymisensä / työkykynsä edistämiseksi
- Työmarkkinatuen ja toimeentulotuen rooli ja asema sosiaaliturvassa

Suomen sosiaaliturva kansainvälisesti

- Kansainvälisesti vertaillen Suomen sosiaaliturvan taso, kattavuus, monimutkaisuus tai kannustinloukut eivät eroa muista (Pohjois)maista
- Suomi eroaa muista (Pohjois)maista etuuksiin liittyvien palvelujen heikon velvoittavuuden ja tarjonnan suhteen
- Suomessa on poikkeuksellisen laaja asumiseen perustuva ja verorahoitteinen perusturva, muissa maissa perusturvaa lähinnä työkyvyttömyys- ja kansaneläkkeinä

Vaihtoehtoisten järjestämistapojen selvitystyö

Selvitysryhmä laati esimerkkimalleja, joita verrattiin nykyjärjestelmään

- Arvioidut esimerkkimallit:
 1. Perustulo
 2. Sosiaalitili
 3. Yksi perusturvaetus ja osallistumislisä

”Selvityksessä ei anneta politiikkasuosituksia, vaan tarkoitus on tarjota taustatietoa sosiaaliturvakomitean lisäksi asiantuntijoille ja kansalaisille, jotka ovat kiinnostuneita isojen sosiaaliturvan järjestelmätason muutosten taustoista ja vaikutuksista. Monet järjestämistapoihin liittyvistä argumenteista ovat myös luonteeltaan periaatteellisia oikeudenmukaisuuteen liittyviä väitteitä, johon empiirisellä tutkimustiedolla ei juuri voida vastata.”

Välimietinnön hyväksyminen

- Välimietintö hyväksyttiin komitean kokouksessa 30.1.2023
- Hyväksytty luonnos on julkaistu kokoustiedotteen liitteenä komitean avoimen valmistelun periaatteen mukaisesti
- Mahdolliset eriävät mielipiteet, täydentävät lausumat ja lausunnot julkaistaan välimietinnön liitteinä 16.3.2023

Välimietinnön sisältö

- Komitean ensimmäisen kauden työn yhteenveto
- 30 ehdotusta selvitys-, lainvalmistelu- ja kehittämishankkeiksi tulevalle hallitukselle käynnistettäväksi
- Esitys syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämisestä ja yhdistämisestä ansioturva huomioiden
- Linjauksia komitean oman työn jatkolle toisella kaudella

Nostoja ehdotuksista (1/2)

- Selvitetään menettelytapasäännösten, palkka- ja tulokäsitteiden yhtenäistämistä
- Laaditaan sosiaaliturvan digitalisaation strategia sähköisen asiainnin, viranomaisten välisen tietojenvaihdon ja kansallisen tietopohjan kehittämiseksi
- Yksinkertaistetaan ja joustavoitetaan työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviä toimeentuloa turvaavia etuuksia
- Selvitetään työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut
- Selvitetään edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus

Nostoja ehdotuksista (2/2)

- Perustetaan työryhmä lapsilisän uudistamiseksi
- Käynnistetään lastenhoidon tukien järjestelmän uudistus
- Työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja vahvistetaan terveydenhuoltolakia ja sosiaalihuoltolakia uudistettaessa
- Kehitetään eniten tukea tarvitseville vastuutyöntekijä-mallia

Esitys perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämisestä (1/3)

- Komitea kannattaa yhden perusturvaetuuden selvittämistä sosiaaliturvauudistuksen seuraavana vaiheena.
 - Yksi perusturvaetus olisi syyperusteinen etuus.
 - Perusturvaetuuden myöntämisen ehdot ja perusteet olisivat erilaiset riippuen elämäntilanteesta.
 - Yhteen perusturvaetuuteen esitetään vaiheittaista siirtymistä.
- Komitea esittää seuraavalle hallitukselle syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden.

Esitys perusturvaetuuksien yhtenäistämisestä ja yhdistämisestä (2/3)

Yhtenäistäminen ja yhdistäminen koskevat seuraavia perusturvaetuuksia ansioturva huomioiden:

- työmarkkinatuki
- peruspäiväraha
- sairauspäiväraha
- Kelan kuntoutusraha
- vanhempainpäivärahat

Esitys perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämisestä (3/3)

Yhtenäistämisen vaikutuksia tulee arvioida ainakin seuraavien ehtojen osalta:

- hakuajat
- maksupäivät ja -ajat
- omavastuu aika
- lapsikorotus
- ikään liittyvät ehdot
- taso
- korotusosa, kulukorvaus/ylläpitokorvaus
- perheenjäsenen vaikutus
- yhteensovitus ansiotyöhön ja -tuloihin (palkkatulot ja yrittäjätulot)
- enimmäiskesto

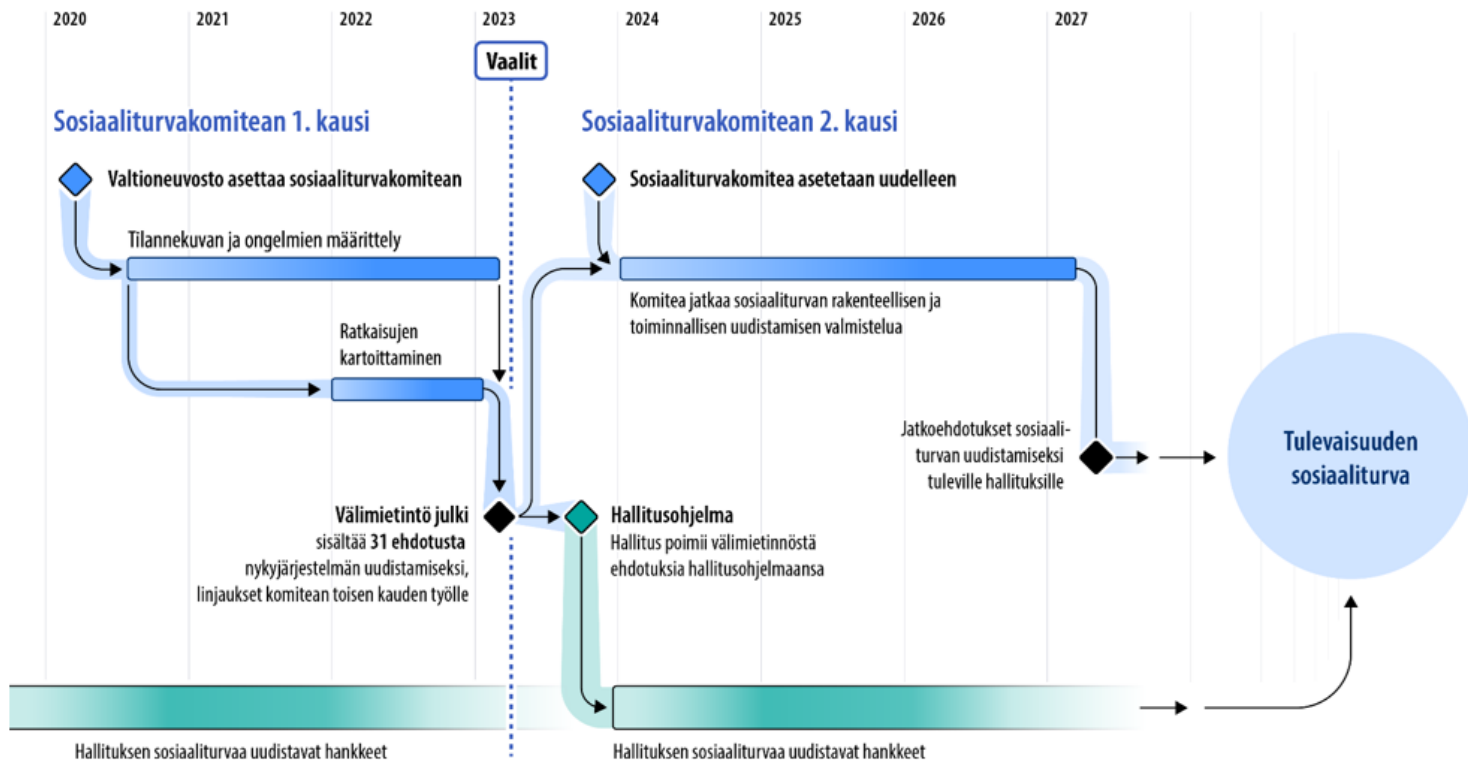
Komitean linjaukset toisen kautensa työlle

Komitea jatkaa toisella kaudellaan sosiaaliturvan uudistamista käsittelemällä mm. seuraavia kokonaisuuksia:

- Elämäntilanteen, työ- ja toimintakyvyn tai palvelutarpeen kannalta ”väärällä” etuudella oleminen
- Toimeentulotuen asema sosiaaliturvajärjestelmässä
- Asumistuen kehittäminen ehdotetun selvityksen (luku 4.8) perusteella
- Etuuksien ja tukien yksilökohtaisuus ja perhe- ja kotitalouskohtaisuus
- Sosiaaliturvan kokonaisrakenteen uudistamista pitkällä aikavälillä ja vaihtoehtoisten järjestämistapojen tarkastelua jatketaan

Komitea aloittaa toisen kautensa tulevan hallituksen päätöksen mukaisesti.

Sosiaaliturvauudistuksen eteneminen

Kiitos!

@sosiaaliturva #sosiaaliturvauudistus #sosiaaliturva
stm.fi/sosiaaliturvauudistus

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET